

En sjuåring, en avrevet finger og en dyktig lege

I TIDLIGERE TIDER

BJØRN GULDVOG

E-post: bguldvog@gmail.com

Bjørn Guldvog er dr.med. og helsedirektør i Helsedirektoratet. Han har vært allmennlege, sykehjemslege, sykehuslege og professor II i samfunnsmedisin ved Universitetet i Bergen. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

HANS TH. WAALER

Hans Th. Waaler er dr.philos, samfunnsøkonom, forsker, tidligere forskningssjef ved Avdeling for helsetjenesteforskning ved Folkehelseinstituttet og er professor emeritus i helsetjenesteforskning. Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Våren 1905 var to små søstre i full lek. Et uhell førte til at den ene søsteren fikk fingeren kappet av med øks. En kyndig allmennlege sørget for at historien likevel endte godt.

Snøen hadde trukket seg tilbake i Skappels gate 2 på Hamar denne vårdagen i 1905. De to søstrene på fem og sju år hadde fått en taustump som de skulle dele i to hoppetau. Storebror Johannes på elleve var en kløpper med øksa, og søstrene spurte om han kunne hjelpe dem med å dele tauet i to like lange deler. Johannes tok jentene med inn i vedskjulet der den store hoggestabben var. Jentene holdt i hver sin del av tauet, men ifølge Helga, som 60 år senere fortalte historien til barnebarna, var lillesøster Birgit redd for at hun hadde fått en for liten del av tauet. Derfor nappet hun litt i det for å justere lengden idet storebror svingte øksa. Helgas hender fulgte med tauet og med ett var høyre lillefinger kuttet helt av og ringfingeren hang i en liten hudremse.

Foreldrene, lærerne Kristine og Jens Myhre, hadde nylig flyttet inn til Hamar. De hadde åtte barn. Helga, som er mormor til førsteforfatter av denne artikkelen, var født i 1898 (figur 1). Skrikene fra vedskjulet må ha skapt redsel hos foreldrene. Det var ganske sikkert et voldsomt syn som møtte dem med blod som pumpet ut fra sjuåringens hånd. Lillefingeren var nok forsvunnet i halm og sagflis, og de fikk surret inn hånda i tøy for å stanse blødningen. Det bar av gårde til allmennpraktiker Per F. Waaler som hadde legekontor i Strandgata 35, snaue seks minutter å gå. Waaler (figur 2) var farfar til artikkelens andreforfatter.

Kristine (f. Dæhlie) og Jens Myhre og deres åtte barn. Helga på sju år helt til høyre i bildet og Birgit på fem i midten foran. Johannes i midten bak Birgit. Foto: Fotografen er ukjent, men fotografiets vernetid regnes som utløpt.

Helga Myhre (1898–1992), som andreårs gymnasiast i 1915. Foto: Fotografen er ukjent, men fotografiets vernetid regnes som utløpt.

Allmennlegen må ha vært dyktig, men må også ha hatt flaks. Å sy på en finger er svært krevende mikrokirurgi. Den første rapporten om en vellykket replantasjon av en fullstendig amputert tommel kom så sent som i 1968 (1). Vi vet ikke hvor mye av årer, nerver og sener i ringfingeren som var intakt på den lille jentas hånd, men ut ifra det Helga selv har fortalt, var fingeren kuttet tvers igjennom lateralt mot lillefingeren og fingerbenet var kuttet over proksimalt på falangen, litt distalt for der ringen sitter.

Allmennlegen må ha vært dyktig, men må også ha hatt flaks

Per Ferdinand Waaler (1866–1924) sammen med sin kone, Fredrikke Amalie Holtermann, født Rynning (1865–1952). Foto: Fotografen er ukjent, men fotografiets vernetid regnes som utløpt.

Hvor omfattende var egentlig skaden? Vi har forelagt historien for spesialist i ortopedisk kirurgi og håndkirurg Øivind Langård, som har meddelt følgende: «Det er helt sikkert at dr. Waaler ikke benyttet 'mikroskopisk teknikk' – for hverken utstyr eller slik teknikk fantes på den tiden. Jeg regner med at radiale arterie og radiale nerve var intakte etter skaden. Venedrenasjon var også tilstrekkelig fordi det forelå en bevart 'hudflik'. Om det ble utført senesutur, tviler jeg på. Osteosyntese ble ikke utført. Sannsynligvis ble ringfingeren immobilisert til nabofingrene. Selv om benet, grunnfalangen, tilhelet med en vinkelfeil, vil denne hos et barn remodelles og rettes med årene. Det som helt sikkert ble utført var en vellykket hudsutur, og man unngikk ødeleggende postoperativ infeksjon – noe som sikkert var en bragd på den tiden.»

Det hører med til historien at allmennlegen forsøkte å sy sammen det han kunne av sener, årer og nerver. Gradvis kom ringfingeren til liv igjen, og Helga kunne både strekke og bøye den, iallfall delvis. Hun lærte seg å spille piano på et brukbart avansert nivå og akkompagnerte etter hvert storebror som spilte fiolin. Hun begynte å studere biologi ved Universitetet i Oslo, giftet seg senere med presten Sigvard Strømme og fikk selv fem barn. Senere fikk Helga et rikt yrkesliv som lærer.

I allmennpraktiker Per Waalers familie har de laget sin egen versjon av barnesangen Gubben Noa som visstnok skal referere til hendelsen fra den gang: «Gubben Noa beit i tåa så det gjorde vondt, så kom dr. Waaler, sydde på med nåler».

Like før Helga døde i 1992 tok barnebarnet Bjørn bilder av hendene hennes. Han husker de varme hendene fra da han var barn og hvor godt og spennende det var å ta i den hånden og kjenne på lillefingerstumpen (figur 3). Historien illustrerer for oss hvordan en god legegjerning i en travel hverdag kan spille en stor rolle for en skadet eller syk pasient.

Helga Strømme (født Myhre) sin høyre hånd kort tid før hun døde i 1992. Foto: Bjørn Guldvog

LITTERATUR:

1. Komatsu S, Tamai S. Successful replantation of a completely cut-off thumb: case report. *Plast Reconstr Surg* 1968; 42: 374-7. [CrossRef]

Publisert: 24. juni 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0687
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no